

Bezdushna Yu. S.

Institute of Agrarian Economics' National Scientific Center

FINANCIAL AND PROPERTY ASPECTS IMPROVEMENT OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE GLOBALIZATION

Summary

The article is dedicated to finding new scientific and methodological approaches to increase the investment attractiveness of the farm to meet the needs of foreign investment in the sector in the context of globalization. Summarized financial and property indicators of investment attractiveness and the role of financial reporting in their improvement. In particular, proved the concept of «capitalization of the company», as the monetary expression of value of the economic entity and the main financial and property index its attractiveness. Ways to increase capitalization of farms through the evaluation and presentation of the main statements capital assets: land, biological assets, agricultural products and intellectual property.

Key words: agriculture, investment attractiveness, Evaluation, capitalization, financial statements.

УДК 336.717.113

Бобанич А. І.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ

У статті автором досліджуються механізми захисту інтересів вкладників. Також проведений ґрунтовний аналіз основних цілей створення та узагальнено принципи побудови ефективної моделі гарантування вкладів. Особлива увага приділена методологічним аспектам імплементації схем гарантування вкладів та набору функцій, які покладаються на інституційні органи даної системи.

Ключові слова: система гарантування вкладів, механізми захисту вкладників, цілі та принципи побудови моделі, методологічні аспекти, функції інституційних органів системи.

Постановка проблеми. Банківська система є головним фінансовим посередником в економіці будь-якої країни. Вона спрямовує грошові потоки від платника до отримувача, від кредитора до позичальника, також ефективно розподіляє грошові капітали між різними секторами економіки. А якісний розвиток економіки не можна уявити без інвестиційних програм, які, як правило, формуються на базі заощаджень.

Комерційні банки є специфічними фінансовими установами, оскільки, переважно, здійснюють свою діяльність за рахунок залучених та позичених ресурсів. Ключовими у структурі пасивів банків є операції щодо залучення коштів на вклади (депозитні рахунки). Банк акумулює додаткові фінансові ресурси для проведення активних операцій, а клієнт, за рахунок передання тимчасово вільних грошей в управління банку, отримує дохід у вигляді процентів за депозитом.

В наш час найпоширенішим та, на нашу думку, ефективним методом управління і мінімізації ризику втрати банківських вкладів та попередження кризових явищ у банківському секторі є розроблення схем захисту інтересів вкладників і впровадження в країні національної системи гарантування вкладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана тематика є актуальною, а тому знайшла своє відображення у працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували створення та функціонування систем гарантування вкладів. Серед них, зокрема, можна виділити таких, як: А. Бухтіарова, В. Bernet, А. Demirguc-Kunt, G. Garcia, І. Єрьоменко, В. Огієнко, В. Костогриз, Н. Корольова, А. Кравчук, В. Кротюк, І. Серветник R. Macdonald, Р. Миллер, Р. Набок, Т. Падалко, М. Чемерис, К. Черкашина, S. Walter та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Авторами здебільшого продовжується полеміка щодо шляхів вдосконалення національної системи гарантування вкладів у контексті досвіду провідних країн світу. Та варто відмітити той факт, що питання аналізу методологічних основ процесу впровадження механізмів захисту вкладників залишаються малодослідженими.

Мета статті. Метою роботи є розгляд механізмів захисту депозитів, цілей створення та принципів побудови ефективної моделі для проведення ґрунтового аналізу методологічних аспектів поетапного впровадження національної системи гарантування вкладів.

Інформаційною основою роботи є наукові праці вчених-економістів, матеріали періодичних видань, а також аналітичні матеріали з інтернет-ресурсів. У ході написання дослідження переважно використовувалися методи теоретичного узагальнення, систематизації та структурно-логічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. В силу трансформаційних процесів діяльність комерційних банків стає все більш диверсифікованою, та породжує нові й нові ризики. Оскільки банківський бізнес є специфічним видом діяльності та носить велику соціальну значущість, саме тому банківські кризи мають значний негативний вплив на економіку будь-якої країни загалом і на соціальне становище її громадян зокрема.

При виборі банківської установи споживачі фінансових послуг в першу чергу цікавляться асортиментом запропонованих послуг, їх вартістю та якістю обслуговування. Однак мало хто з них задумується про ризики, з якими вони можуть зіткнутися, обравши той чи інший банк, наприклад – здійснивши відкриття депозитного рахунку. Зо-

крема, ризик зменшення ліквідності депозитної корпорації є одним з найбільш несприятливих для споживача такої послуги. Адже це може призвести до настання неплатоспроможності банку та, у разі надмірної паніки вкладників, спричинить ланцюгову реакцію (так званий «ефект доміно») у всьому банківському секторі країни, що стає передумовою виникнення банківської кризи та, як можливого наслідку, краху фінансової системи держави.

Зважаючи на ці умови, ми підтримуємо думку вітчизняних та зарубіжних науковців, котрі, загалом, виокремлюють наступні механізми захисту депозитних вкладів [1, с. 11-12; 2; 3; 4, с. 37], що зустрічаються в тій чи іншій країні:

- чітке заперечення будь-якого захисту інтересів вкладників;
- закріплене на законодавчому рівні право першої вимоги для власників депозитів стосовно інших осіб у разі ліквідації банку-банкрута;
- імпліцитні гарантії які передбачають невідомість щодо суми покриття (гарантії у неявному вигляді);
- формалізований захист інтересів вкладників з обмеженням чи без обмеження суми відшкодування вкладів (гарантії у явному вигляді).

Якщо врахувати світовий досвід, то найбільшого поширення набули імпліцитний захист вкладників та побудова формалізованої системи гарантування вкладів.

Імпліцитний захист інтересів вкладників передбачає, що від органів виконавчої влади очікують певних гарантій за депозитами у разі банкрутства банківської установи. Тобто Уряд повинен приймати рішення по формі захисту та джерелах фінансування у кожному конкретному випадку. Ці очікування зазвичай ґрунтуються на попередніх діях влади або на заявах офіційних представників. Такий захист передбачає кілька варіантів розвитку подій [5; 6 с. 305; 7, с. 308]:

- через банкрутство фінансових установ компенсації будуть виплачуватися безпосередньо власникам депозитів;
- центральний банк може надати фінансову допомогу неплатоспроможному банку за рахунок стабілізаційних кредитів рефінансування;
- держава, в особі Уряду, може відновити фінансову стійкість банку шляхом ін'єкції нового капіталу через купівлю частини акцій;
- внаслідок ініціювання процесу злиття чи поглинання, вклади будуть переведені у більш надійний банк.

Основною перевагою імпліцитного захисту депозитів є те, що органи влади можуть займати більш гнучку позицію по кожному індивідуальному випадку банкрутства депозитної корпорації. Однак це передбачає також, що фінансові ресурси на виплату відшкодувань не депонуються завчасно, а тому в кожному випадку органами влади виділяються кошти зазвичай тільки в тому об'ємі, що є в наявності, або з різних резервних фондів. Але це стає передумовою виникнення різного роду ризиків, що ставить під сумнів ефективність такого типу захисту депозитів.

Формалізованими називають системи гарантування вкладів, функціонування яких здійснюється на основі офіційних нормативно-правових актів, в яких зазначаються обставини, які зумовлюють необхідність виплати відшкодувань, категорії депозитів і вкладників, встановлюються ліміти щодо сум компенсації, яка може бути виплачена одному вкладнику, а також обґрунтову-

ються методики розрахунку черговості вимог та джерела фінансування фондів.

Отже, можна зазначити, що система гарантування вкладів – це комплекс механізмів, які спрямовані на захист інтересів вкладників, та заходи, що забезпечують гарантії виплати недоступних депозитів у повному чи частковому об'ємі у випадку банкрутства комерційного банку.

Загалом, чітко розроблена в країні схема гарантування інтересів вкладників є одним з факторів забезпечення стабільності національної фінансової системи, адже посилює довіру населення до банківських установ і тим самим сприяє розміщенню більшої частини заощаджень на банківських рахунках.

Для імплементації схем захисту інтересів вкладників необхідний певний набір передумов, котрі хоча й знаходяться здебільшого за межами прямої компетенції органу системи гарантування вкладів, проте мають безпосередній вплив на ефективність її функціонування [8] (див. рис. 1).

Рис. 1. Передумови впровадження систем гарантування вкладів*

* Складено автором на основі [8]

Систему гарантування вкладів на національному рівні, як і кожен іншу економічну систему, слід розглядати, на нашу думку, кризь призму двох аспектів: функціонального та інституціонального. З точки зору функціональних особливостей, характеристика системи гарантування вкладів визначається її цілями, завданнями, принципами, функціями тощо. Інституціональний аспект передбачає сукупність інститутів, діяльність яких в тій чи іншій мірі пов'язана з захистом банківських вкладів від ризику їх втрати через банкрутство депозитних корпорацій.

У статті ми більше зосередимо увагу на характеристиці функціональних параметрів, які визначають ефективність діяльності національної системи гарантування вкладів.

Перед тим як розробляти механізми захисту вкладників від ризику неповернення депозитів, необхідно, в першу чергу, чітко виділити цілі, які будуть переслідуватись при створенні системи гарантування вкладів. Тобто, іншими словами, яких результатів від неї очікує влада, банківське співтовариство та суспільство в цілому. Адже від переліку цілей, які ставляться перед будь-якою економічною системою, в тому числі й системою гарантування вкладів, залежить перш за все її внутрішня структура, тобто ті принципи та за-

вдання діяльності, взаємозв'язок між різними елементами системи тощо.

Враховуючи світовий досвід, можна виокремити, на нашу думку, наступні цілі [1, с. 15; 2; 5; 9; 10, с. 222; 11, с. 2], які спонукають країни впроваджувати власні схеми захисту вкладників (див. рис. 2):

Рис. 2. Цілі створення механізмів гарантування вкладів

* Складено автором на основі [1; 2; 5; 9; 10; 11]

При побудові ефективної системи гарантування вкладів органи державної влади повинні дотримуватися певних принципів, серед яких можна виокремити наступні [3, с. 276; 8, с. 276-280; 12, с. 193-194; 13, с. 49-50]:

- всеохоплююче нормативно-правове врегулювання системи гарантування банківських вкладів;
- інституційний характер організації та створення самостійного міжбанківського фонду для виконання функцій у сфері гарантування вкладів;
- неодмінна участь держави в створенні системи гарантування вкладів та забезпеченні її безперервного функціонування;
- обов'язкове членство банків в системі гарантування вкладів незалежно від їх фінансового стану та форми власності;
- накопичувальний характер формування фонду системи обов'язкового гарантування вкладів за рахунок регулярних внесків банків-учасників;
- впровадження системи диференційованих внесків банків-учасників відповідно до ступеня ризиковості банківських операцій та обмеження розміру гарантованого відшкодування закладами граничним значенням задля мінімізації фактору морального ризику (так званій «moral hazard»);
- забезпечення швидкої виплати компенсації по недоступних вкладах з метою зниження ризику

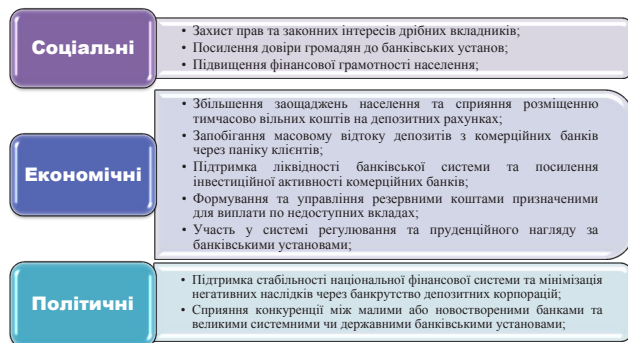

Рис. 3. Функції системи гарантування вкладів*

* Складено автором на основі [1; 10]

відтоку депозитів з банківської системи у разі проблем з ліквідністю деяких банківських установ;

- прозорість діяльності та постійний обмін інформацією між учасниками системи гарантування вкладів.

В залежності від поставлених цілей, принципів побудови і їх ієрархії в світовій теорії та практиці прийнято виділяти наступні функції [1, с. 19-20; 10, с. 222-223], що покладаються на інституційні органи системи гарантування вкладів, які ми згрупували у три блоки, представлені на рис. 3.

Однак варто зазначити, що не існує єдиного набору функцій, який би міг застосуватися до всіх систем гарантування вкладів. Міжнародна асоціація страховиків депозитів виділяє наступні набори функцій, притаманні трьом типам мандатів, котрі існують у різних країнах, зокрема це:

- виплатна каса (так звана «pay-box»);
- виплатна каса із розширеними повноваженнями;
- система мінімізації ризиків [14, с. 229-230].

На практиці ж в переважній більшості випадків використовують різні набори завдань. Найважливішим у визначенні є дотримання відповідності між функціями системи та повноваженнями інституційних органів, які виконують завдання у сфері захисту інтересів вкладників. Адже чіткість у визначенні завдань може сприяти забезпеченню стабільності фінансової системи загалом та зростанню її надійності зокрема [1, с. 19-20].

Ініціативна група в рамках роботи Форуму фінансової стабільності розробила методіку, яка складається з шести кроків, що дозволяє органам влади поетапно ефективно розробляти, імплементувати та вдосконалювати механізми гарантування вкладів, враховуючи особливості фінансового середовища країни [2; 15; 16]. Для наочності ми відобразили їх схематично на рис. 4:

Рис. 4. Методика поетапного впровадження ефективної системи гарантування вкладів

Постановка цілей державної політики, які мають бути досягнені у сфері захисту інтересів вкладників, є першим кроком до створення ефективної системи гарантування вкладів. Експертна група та представники влади повинні описати, чого вони очікують від впровадження такої системи, виділити її основні ознаки та важливі елементи, а також окреслити місце і роль даної системи в архітектурі національної фінансової системи.

Ситуативний аналіз умов та факторів повинен розглядати такі економічні фактори, як: принципи валютної та податкової політики, структуру банківської системи, режими бухгалтерського обліку та аудиту, а також важливі умови: правову

систему держави та суспільні відносини і очікування громадян. Проведений аналіз повинен виявити сильні та слабкі сторони, показати можливості та загрози, а також підкреслити зміни, які необхідно внести при побудові системи гарантування вкладів для підвищення її ефективності.

Наступним етапом є процес *затвердження (ратифікації)* запропонованих цілей державної політики, ключових ознак та важливих елементів, а також, враховуючи результати проведеного раніше аналізу, внесення коректив, у разі необхідності, в архітектуру майбутньої системи гарантування вкладів.

Після повного завершення ратифікації наступним кроком є створення *стратегічного плану дій*, який повинен включати цілі та пріоритети майбутньої системи гарантування вкладів, часові рамки, шляхи мінімізації можливих ризиків, а також інформаційні потоки в рамках консультативних процесів між учасниками системи та комунікаційні стратегії роз'яснювальної роботи.

У процесі *впровадження* перед органами влади ставиться завдання імплементації механізмів захисту вкладників та, враховуючи цілі та стратегію розвитку, створення робочої системи гарантування вкладів. Мета цього етапу полягає в тому, щоб зробити систему керованою та гнучкою до ризиків, встановивши чітке корпоративне управління та прозорі внутрішні облік та аудит.

Безперервну оцінку та вдосконалення системи необхідні для того, щоб забезпечити ефективність роботи системи гарантування вкладів. Цей

процес повинен включати нові напрацювання та кращий світовий досвід для внесення своєчасних змін у діяльність органів що здійснюють гарантування вкладів.

Системи гарантування вкладів включають в себе достатньо складні механізми та елементи. Враховуючи той факт, що національні банківські системи мають певні суттєві відмінності між собою, то й кожна країна в процесі імплементації механізмів захисту вкладників вносить певні корективи у функціонування власної системи гарантування вкладів.

Висновки та пропозиції. Ефективне функціонування систем гарантування вкладів здатне не тільки підтримувати стабільність національної банківської системи, але й приносити певні соціальні та політичні вигоди, оскільки впроваджує механізми захисту прав та законних інтересів дрібних вкладників, сприяє формування конкурентного середовища на банківському ринку всередині країни тощо.

Проте діяльність інституційних органів системи гарантування вкладів не повинна бути одноманітною, адже фінансові ринки є динамічними і постійно задають нові умови функціонування банківських та парабанківських установ на них. А тому доцільно вчасно аналізувати та ефективно вдосконалювати механізми захисту інтересів вкладників, щоб національна система гарантування вкладів змогла протистояти всім викликам нестабільної ринкової економіки, когорта розвивається циклічно та неодмінним атрибутом якої є наявність ризику.

Список літератури:

1. Система гарантування вкладів в Україні [Текст] : монографія / В.Л. Кротюк, В.І. Огієнко ; [ред. Т.С. Смовженко]. – Львів : Львівський банківський інститут НБУ, 2004. – 255 с.
2. Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems. Financial Stability Forum. – 2001. – September [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_0109b.pdf.
3. Корольова Н.В. Механізми захисту банківських депозитів / Н.В. Корольова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського: Сер. Економічні науки. – 2010. – № 3. – С. 270-279.
4. Набок Р. Обґрунтування підходів до функціонування системи страхування депозитів та її вплив на банківський сектор України / Р. Набок, К. Черкашина // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 7. – С. 36-39.
5. Ronald Macdonald – Deposit Insurance (Handbooks in central banking) // Bank of England, Centre for Central Banking Studies. – Sheffield, AV, United Kingdom. – 1996.
6. Бухтіарова А.Г. Роль і значення держави у побудові ефективної системи страхування вкладів / А.Г. Бухтіарова // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2(40). – С. 303-308.
7. Миллер Р.Л. Современные деньги и банковское дело: [Пер. с англ.] / Роджер Лерой Миллер, Дэвид Д. Ван-Хуз. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – XXIV, 856 с.
8. Падалко Т.М. Впровадження принципів Базельського комітету для вдосконалення діяльності систем страхування депозитів / Т.М. Падалко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 2(45). – С. 274-281.
9. Bernet B., Walter S. Design, structure and implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme. – The European Money and Finance Forum. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.suerf.org/download/studies/study20095.pdf>.
10. Кравчук А.В. Концептуальний підхід до декомпозиції системи страхування вкладів / А.В. Кравчук, М.В. Дубина, О.В. Вільховик // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 2(66). – С. 218-224.
11. Єрьоменко І. Система гарантування вкладів: Час для змін / І. Єрьоменко, Р. Джуччі // Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/ua/publications/policy_briefing_series/?pid=1898.
12. Чемерис М.С. Характеристика окремих принципів гарантування та страхування вкладів фізичних осіб / М.С. Чемерис // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. – 2014. – Вип. 26. – С. 191-194.
13. Костогриз В.Г. Гарантування вкладів як важливий чинник конкурентоспроможності банківської системи України / В.Г. Костогриз // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : [Збірник наукових праць ДВНЗ «УАБС НБУ»]. – 2008. – Вип. 23. – С. 346-352.
14. Серветник І.В. Аспекти розвитку системи гарантування вкладів в Україні / І.В. Серветник // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. – № 2(11). – С. 228-231.
15. Garcia G.G. Deposit insurance – a survey of actual and best practices // IMF Working Paper No. 99/54. – 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp9954.pdf>.
16. Demircuc-Kunt A. Deposit Insurance around the World: Where does it work? / A. Demircuc-Kunt ; E.J. Kane. – World Bank Paper. – 2001. – № 2679. – 41 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2679>.

Бобанич А. И.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СИСТЕМЫ ГАРАНТИРОВАНИЯ ВКЛАДОВ

Резюме

В статье авторами исследуются механизмы защиты интересов вкладчиков. Также проведен основательный анализ основных целей создания и обобщены принципы построения эффективной модели гарантирования вкладов. Особое внимание уделено методологическим аспектам имплементации схем гарантирования вкладов и набора функций, которые возлагаются на институциональные органы данной системы.

Ключевые слова: система гарантирования вкладов, механизмы защиты вкладчиков, цели и принципы построения модели, методологические аспекты внедрения, функции институциональных органов системы.

Bobanych A. I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

METHODOLOGICAL ASPECTS OF IMPLEMENTATION OF THE DEPOSIT GUARANTEE SYSTEM

Summary

This paper investigates the mechanisms of protection of the interests of depositors. Also conducted a thorough analysis of the main objectives of design and summarized principles of construction an effective model to guarantee deposits. Particular attention is paid to methodological aspects of the implementation of deposit guarantee schemes and certain features that rely on institutional bodies of this system.

Key words: deposit Guarantee System, mechanisms of protection of depositors, the objectives and principles of construction of the model, methodological aspects of implementation, functions of the system's institutional bodies.

УДК 339.9

Брятко А. А.

Державний архів Миколаївської області

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВЧЕНИХ

У статті розглянуто методологічні основи дослідження фінансово-економічних криз. Виокремлено особливості наукового осмислення проблеми науковцями різних країн. Досліджено ключові показники аналізу стану національної економіки. Проаналізовано чинники впливу зовнішньої кон'юнктури на окремі країни. Виділено комплексний індикатор стійкості країни у умовах економічної кризи.

Ключові слова: світова фінансово-економічна криза, методологія дослідження економічних криз, антикризове управління.

Постановка проблеми. Дослідження будь-якого суспільного явища здебільшого ґрунтується на баченні, цінностях та критеріях, закладених на початку роботи. Відбір ключових характеристик досліджуваної системи та її рамкових обмежень є одним з найскладніших завдань, що потребують першочергового осмислення. Вбачаючи специфіку комплексної взаємодії світового господарства у поєднанні з швидкою передачею імпульсів від зони активності в похідне середовище, надзвичайно важливим є формування заздалегідь окресленої дієвої моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні можна говорити про глобальний поділ точок зору на сьогоднішнє розбалансування. Перший ґрунтується на незворотності хвилеподібного розвитку ринкової системи та правильності дій ФРС в питаннях антикризових заходів, адже найгірший сценарій дефляційного шоку було знівелювано (Т. Сайро, А. Бліндер, М. Алмунія, Б. Айченгрин). Другий – навпаки виходить з того, що криза тільки розпочалася, а її активна фаза почнеться в момент втрати довіри до американського долара в світі. Його представники роблять ставку на збільшення ролі держави в економічно-

му житті та посилення контролю за фінансовими операціями (Р. Познер, Дж. Кессіді, С. Глазьев). Отже, важливість глибокого аналізу структурних елементів кризових моделей має ключове значення для об'єктивної оцінки світової фінансово-економічної кризи.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розгляд методологічного фундаменту споріднених робіт, виокремлення найбільш успішних кластерів вже наявних моделей та окреслення вірогідної моделі оцінки антикризових заходів в контексті окремо взятої країни.

Виклад основного матеріалу. В українській економічній науці вагоме місце займають роботи Н.В. Дудко. Методологічну основу її дослідження складають історико-логічний та системно-структурний підходи до аналізу економічних явищ і процесів. У фундаменті її моделі національного регулювання економіки України лежать два компоненти: зовнішня кон'юнктура світових ринків та система внутрішньодержавного регулювання. В питанні зовнішніх факторів головними елементами є:

- відповідність загальних правил гри національним особливостям. Принциповим фактором є можливість чи відсутність впливу при прийнят-